

4. Які тематичні групи слів можна виділити в тексті? (Споруди та їх елементи: дах, будинок, телевізійна антена; дерева: тополі, осоки; кольори: блакитний, зелений, білий).
5. Визначте ключові слова. (Рама, картина, природа, будинок, голуби).
6. Визначте слова, що змальовують вікно (широке), раму (величезна), картину (жива), небо (чисте, блакитне), тополі й осоки (зелені), пух (білий), дах (високий), будинок (сусідній), крила голубів (сизі).
7. Назвіть дієслова, що допомагають уявити предмети (красується, киплять, видніється, всілися, літають, кружляють, воркують).
8. Який з предметів відображений у тексті найповніше? (Голуби). Чи треба уточнити у зв'язку з цим формулювання теми тексту? (Виявляється, що основним об'єктом зображення автором є голуби, що живуть на даху сусіднього будинку, який видно з вікна).
9. Поясніть свої відчуття від прочитаного.
10. Перекажіть текст усно, дотримуючись правил культури мовлення.
11. Складіть стилістичний етюд – фрагмент майбутнього нарису, прагнучи викликати зорові асоціації у читача.

Звичайно, наведений приклад аналізу не показує всі можливі види роботи з текстом у когнітивному аспекті. Так, заслугове на увагу розробка схеми зіставного аналізу, наприклад, текстів різного стилю мовлення або текстів, написаних різними мовами.

Отже, когнітивний аспект аналізу тексту передбачає формування в учнів умінь і навичок виділяти, розуміти значення мовних одиниць – носіїв концептів та доцільно використовувати їх у власній мовленнєвій практиці. Аналітична робота з текстом має бути спрямована на виховання мовної особистості, здатної сприймати, розвивати й збагачувати мовну картину світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабенко Л.Г., Казарин Ю.В. Лингвистический анализ художественного текста: Учебник; Практикум. – М.: Флинта: Наука, 2004. – 496 с.
2. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / За ред. М.І.Пентилюк: Підручник для студентів філологічних факультетів університетів. – К.: Ленвіт, 2005. – 400 с.
3. Пентилюк М.І. Аналіз тексту на уроках мови // Дивослово. – 1999. – №3. – С.30-32.
4. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики): Монографія / За ред. В.Різуна. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 392 с.
5. Смелкова З.С. Педагогическое общение: Теория и практика учебного диалога на уроках словесности. – М.: Флинта: Наука, 1999. – 232 с.

УДК 37.035.3

Оршанський Л.В.

СТУПЕНЕВА ОСВІТА ТА ПРОБЛЕМА ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Автор статті розглядає зміст освіти як внутрішній ресурс розвитку всієї системи професійної підготовки вчителя трудового навчання. Розкрито соціальні і педагогічні завдання оновлення змісту вищої освіти.

The author of the article considers the maintenance of education as an internal resource of development of the whole system of professional training of the teacher of labour training. Social and pedagogical problem of updating of the maintenance of high education are opened.

Система освіти посідає особливу сферу суспільної практики. З одного боку, в ній здійснюється відтворення накопичених у минулому знань, з іншого, – визначається обличчя майбутньої життєдіяльності як окремої людини, так і суспільства в цілому. Власне кажучи, система освіти має подвійну спрямованість у часі – в минуле і в майбутнє.

Ситуація, яка склалася в сучасній вищій освіті, дозволяє стверджувати, що вона ще не досить відповідає об'єктивним вимогам, які висуваються суспільством. Її орієнтація на минулий досвід і повсякчасна незадоволеність станом людини всередині системи створили розрив між швидкими темпами життя й інститутом освіти. Зрозуміло, що вища освіта потребує глибокого системного реформування з метою збереження її потенціалу та обсягу підготовки фахівців, посилення державної підтримки пріоритетних напрямів освіти. Однак мета, завдання й напрями чергового етапу реформування не можуть бути усвідомлені та визначені поза тими змінами, які відбуваються в державно-політичному та соціально-економічному житті країни. Це, в першу чергу, оновлення і зміцнення української державності, демократизація суспільного життя, перехід на ринкові механізми економічного розвитку, інтеграція у світовий політичний, економічний і освітньо-науковий простір.

Зі сказаного вище випливає висновок, що суть реформування полягає у створенні такої системи вищої освіти, яка враховує зміни, які відбуваються в країні та відповідає потребам сучасності, реалізує збереження і відтворення традицій вітчизняної й світової культури, співвідноситься з європейськими освітніми моделями, враховує вітчизняний освітній досвід.

Разом з тим відзначимо, що необхідність освітніх реформ також пов'язана з низкою протиріч, які назріли всередині системи вищої освіти. Так, за цілим рядом напрямів утворився суттєвий розрив: між потребами суспільства й результатами освіти; між об'єктивними потребами часу й недостатнім рівнем освіченості фахівця; між професійною орієнтацією і потребою особистості в гармонійному задоволенні різноманітних пізнавальних інтересів.

Наведене, безперечно, актуалізує проблему визначення реальних шляхів оновлення й перебудови вищої освіти. Цілком очевидно, таке твердження з'ясовує й те, що одним із надзвичайно важливих напрямів реформування системи вищої освіти є розробка його структури і змісту, адекватних новітньому періоду розвитку нашої країни.

Створення державного освітнього стандарту та його впровадження у практику вищої школи України безумовно позитивний і важливий крок у розвитку змісту вищої освіти, особливо в умовах диверсифікації її типів, рівнів і форм (введення безперервної освіти, створення низки недержавних вищих навчальних закладів тощо). Упроваджуючи стандарт, держава закріплює за собою функцію встановлення єдиних вимог до змісту підготовки фахівця, а це сприяє розвитку єдиного освітнього простору в Україні, збереженню та відтворенню кращих традицій української системи вищої освіти.

Визначаючи вагоме значення освітньої стандартизації, треба також згадати й те, що вона забезпечує інтеграцію української системи підготовки фахівця у світовий освітній процес. Ця інтеграція забезпечує використання у змісті світового досвіду і досягнень в інтересах української держави й суспільства, підвищення якості підготовки фахівця, організацію міжнародної співпраці в галузі освіти.

Що стосується вищої педагогічної освіти, то її пріоритетність передбачає різке збільшення фінансування цієї галузі, створення системи заходів, спрямованих на піднесення престижу педагогічних професій, розробку і реалізацію загальнонаціональних програм для вирішення першочергових завдань, пов'язаних із навчанням, вихованням та розвитком нових поколінь.

Виникнення і розвиток мережі різноманітних освітніх закладів (гімназій, ліцеїв, шкіл з поглибленим вивченням окремих предметів, навчальних комплексів різних типів) вимагає підготовки якісно нового педагога, готового до роботи в сучасних умовах, здатного адаптуватися до педагогічних інновацій. Основою для підготовки педагога нового покоління має стати зміна змісту вищої педагогічної освіти, яка передбачає фундаменталізацію,

гуманітаризацію, гуманізацію і диференціацію підготовки, а також розробку та реалізацію ефективних педагогічних технологій.

У ході реформування вищої педагогічної освіти здійснюється перехід на ступеневу систему, розпочато підготовку педагогічних кадрів з ряду нових спеціальностей. Розширення спектру педагогічних спеціальностей зумовлене загальною тенденцією диференціації спеціальностей соціокультурної сфери, новими напрямками діяльності педагогів в сучасних умовах. Вперше з'являється можливість цілеспрямованої підготовки в магістратурі викладача для інноваційної школи, вищого навчального закладу, науковця-дослідника в галузі освіти.

Нові завдання, які розв'язують педагогічні навчальні заклади, привели до їх структурної перебудови. Сформувалися нові типи вищих закладів освіти – педагогічні коледжі й університети, які реально забезпечують поєднання наукових досліджень з практикою підготовки кадрів усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів для галузі освіти.

Відбувається активний пошук нових педагогічних технологій, які відповідали б завданням оновлення змісту педагогічної освіти, завершується робота зі створення Державних стандартів вищої освіти, розробляються проекти науково-методичного супроводу освітнього процесу в нових умовах.

Разом з тим змістове і структурне оновлення вищої педагогічної освіти загострило ряд проблем, які потребують негайного вирішення:

- науково-методичне забезпечення педагогічної освіти вимагає подальшого розвитку і трансформації в систему інформаційно-технологічного, методичного і наукового супроводу, орієнтованого, зокрема, на вибір студентами індивідуального освітнього шляху;
- потрібно активізувати розробку нових технологій підготовки педагогічних працівників, спрямованих на забезпечення готовності педагогів до роботи в умовах різноманітності освітньо-виховних закладів, навчальних планів, програм, підручників тощо;
- перехід на ступеневу систему вищої освіти в Україні ускладнюється тим, що донині існує невизначеність щодо призначення і моделей підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Стандарт вищої освіти розробляється за освітніми галузями знань, напрямками підготовки та за спеціальностями. Зупинимось на цьому питанні більш докладніше і покажемо, як, на нашу думку, можна найбільш оптимально об'єднати вимоги загальноосвітньої школи та тенденції розвитку вищої педагогічної освіти. Для цього зупинимось на спеціальності, кваліфікації та змісті підготовки вчителя трудового навчання.

Розробкою концептуальних засад, проектів сучасних планів і програм ступеневої підготовки вчителів трудового навчання займався колектив учених-практиків під керівництвом академіка АПН України, професора Д.Тхоржевського. Науковцями був створений Галузевий стандарт вищої освіти для спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання” напряму підготовки “Педагогічна освіта” [1], який включав освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-професійні програми.

Нам здається логічним, запропонований у стандарті, підхід до підготовки вчителів трудового навчання за ступеневою системою, згідно якого **молодший спеціаліст** – це освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника, який оволодів основами гуманітарних, соціально-економічних і фахових знань щодо організації навчально-виховного процесу в основній школі; має вміння та навички їх практичного застосування для вирішення типових професійних завдань, що передбачені для посад учителів і вихователів у галузі освіти.

Освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника “Молодший спеціаліст” здобувається в педагогічних коледжах. Вищі навчальні заклади III і IV рівнів акредитації також здійснюють підготовку молодших спеціалістів, якщо в їх структурі є навчальні

заклади II рівня акредитації. Підготовка молодших спеціалістів здійснюється на основі базової загальної середньої освіти.

Щодо бакалаврату, то тривалий час вважалось, що на цьому освітньо-кваліфікаційному рівні можна здійснити лише орієнтацію на педагогічну професію. Цей рівень розглядався як суто освітній. Навіть із введенням у дію Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), яке всі рівні вищої освіти визначає як професійні, залишаються відкритими питання щодо професійного призначення бакалаврів і магістрів.

Оскільки в бакалавраті вивчення основних науково-предметних дисциплін завершується, то випускник бакалаврату має знання, які дозволяють йому володіти шкільним предметним матеріалом. Вважалось, що психолого-педагогічна, методична і практична підготовка в бакалавраті орієнтована на підготовку бакалавра до викладання трудового навчання в основній школі (5–9 класи).

Думка про сам факт підготовки вчителів трудового навчання протягом чотирьох років у період загального зниження якості освіти учнів шкіл здається суперечливою. Так, наприклад, з поєднаних (подвійних) спеціальностей фахова фундаментальна підготовка здійснюється паралельно з обох спеціальностей і на освітньо-кваліфікаційному рівні “Бакалавр” завершується з першої спеціальності. Таке твердження суперечить самій суті ступеневої системи підготовки спеціалістів. Виходить, що студент на другому ступені штучно “прив’язується” до наступного ступеня, а він, можливо, планує одержати лише диплом бакалавра і не збирається ставати магістром. У такому разі він непродуктивно витрачає час, а держава – кошти.

Виходячи з вище викладеного загальне визначення бакалавра, наведене у Положенні про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), можна стосовно вчителя трудового навчання конкретизувати так: **бакалавр** – це освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника, який здобув поглиблену гуманітарну і соціально-економічну підготовку, фахові знання і вміння щодо організації навчально-виховного процесу в загальноосвітній середній школі і здатний вирішувати типові професійні завдання, передбачені для трудової підготовки школярів.

Частина випускників-бакалаврів може вступати на програму підготовки магістрів. Зарахування на таку програму здійснюється за рейтингом, який враховує успішність навчання, наукові здобутки випускника та інші критерії, встановлені вищим навчальним закладом.

Підготовка магістрів орієнтується на науково-педагогічну і науково-дослідницьку діяльність. Освітньо-професійна програма підготовки магістра забезпечує здобуття повної вищої освіти за спеціальністю, так само, як і у випадку підготовки бакалавра, однак за рахунок інтенсифікації навчально-виховного процесу магістри одержують поглиблену професійно спрямовану гуманітарну, психолого-педагогічну, фахову та науково-практичну підготовку.

Магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника, який на основі кваліфікації бакалавра здобув психолого-педагогічні і предметні знання інноваційного характеру; пройшов поглиблену професійно спрямовану соціально-гуманітарну і фахову підготовку; набув досвіду застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних завдань у галузі середньої і вищої освіти та професійних завдань, передбачених для викладання в середніх навчальних закладах (де здійснюється поглиблена (профільна) трудова підготовка) та у вищих закладах освіти I-II рівнів акредитації, а також проведення науково-педагогічних досліджень у галузі освіти.

Основна галузь діяльності магістра – класи і школи з поглибленим вивченням певного профілю трудової підготовки учнів, інноваційні середні навчальні заклади (ліцеї, гімназії тощо) і вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації (вищі професійні училища та ліцеї, міжрегіональні центри професійно-технічної освіти, коледжі тощо). Магістерська підготовка забезпечує швидку адаптацію та ефективне навчання в аспірантурі.

Специфіка змісту трудового навчання в середній загальноосвітній школі змушує ставити також питання про спеціалізацію в підготовці вчителя, тобто диференціацію змісту освіти.

Першим напрямом спеціалізації вчителя трудовою навчання є технічна та обслуговуюча праця. Для кожного з цих видів педагогічної діяльності вчителя треба готувати окремо, бо в змісті фахової підготовки існує повна розбіжність. Другий напрям викликаний тим, що типовою програмою трудової підготовки школярів передбачається, починаючи з 8 класу, вивчення трудового навчання за різними профілями.

Тому перший освітньо-кваліфікаційний рівень забезпечує підготовку до викладання одного з двох напрямів трудового навчання як загальнотрудового і креслення. Другий і третій освітньо-кваліфікаційні рівні – до різної глибини профільного навчання певного спрямування (деревобробка, металообробка, технологія виготовлення швейних виробів, декоративно-ужиткове мистецтво, дизайн тощо).

До того ж, специфікою роботи вчителя в нашій країні є необхідність викладати паралельно два-три навчальні предмети, тому що йому часто не вистачає педагогічного навантаження для отримання пристойної заробітної платні. Подібні прецеденти існують також у підготовці інших учителів (фізики і математики, хімії і біології тощо). Щодо вчителя трудового навчання, то він може отримувати, наприклад, фах учителя технічної праці та фізики, вчителя обслуговуючої праці та хімії та ін.

Загальновідомо, що зміст освіти становить своєрідну модель вимог суспільства щодо підготовки фахівця, бо саме через нього втілюються ті цінності, які суспільство передає новому поколінню. Перенесення культурних цінностей на особистість, її розвиток і саморозвиток, формування демократичного громадянського суспільства призвели до того, що освіта змінила свої орієнтири. Сьогодні для неї постає важливим зміст, який не тільки відповідає сучасним темпам розвитку суспільства, науки й виробництва, як зазначалося раніше, а є особистісно орієнтованим.

У зв'язку з цим зупинимося на з'ясуванні провідних тенденцій реформування сучасної вищої освіти, що тією чи іншою мірою визначають зміни у змісті підготовки фахівця. Деякі з них відображені в Указі Президента “Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні”, а саме: посилення загальнокультурної спрямованості; універсалізація освіти; подальша інтеграція освіти в суспільство; об'єктивне підвищення її суспільного запиту; підвищення ролі громадянської функції освіти; вимоги щодо професійної мобільності фахівця; фундаменталізація освіти; інтеграція з наукою і виробництвом; гнучкість і прогностичність [2]. Також звернімося до Державної національної програми “Освіта (Україна ХХІ століття)”, яка провідними тенденціями оновлення змісту називає: приведення його у відповідність до потреб суспільства й особистості; забезпечення гуманістичної спрямованості; подолання уніфікованого характеру; створення передумов для розгортання творчих можливостей тих, хто навчається [3].

З усього наведеного з'ясовуються основні завдання оновлення змісту вищої освіти. Це, по-перше, – суспільні. Їх реалізація сприятиме вирішенню важливих проблем українського суспільства: подолання відставання держави у провідних галузях економіки; створення умов щодо розвитку духовної культури; забезпечення суспільної та професійної мобільності особистості. Поряд із суспільними завданнями значення набувають і педагогічні, а саме – оновлення змісту освіти створює передумови досягнення кожним, хто навчається, рівня освіченості, який відповідає його власному потенціалу, інтересам і потребам.

Узагальнивши наведені міркування, відзначимо, що реалізація поставлених завдань може бути успішно здійснена за умов створення механізму безперервного оновлення змісту освіти, надання йому гнучкого, адаптивного характеру, спроможності адекватного реагування на сучасні й перспективні тенденції розвитку країни, попиту суспільства й вимоги особистості. Все це є надто важливим, бо зміст освіти – істотний внутрішній ресурс розвитку всієї системи підготовки фахівця та водночас фактор її поступу.

Заради вирішення проблеми оновлення змісту вищої освіти, як на наш погляд, необхідно підтримувати ті позитивні перетворення й тенденції, які вже склалися:

забезпечення взаємозв'язку розвитку суспільства, освіти й особистості; перехід до різноманітних програм і варіативних навчальних планів, що створюють передумови реального вибору конкретною особистістю індивідуальних освітніх напрямів підготовки відповідно до своїх запитів і можливостей (нахилів); підвищення рівня автономності вищих навчальних закладів щодо формування змісту підготовки фахівця.

Окреслюючи основні методологічні засади реформування змісту сучасної вищої педагогічної освіти, не можна не відзначити такі його аспекти, як: національний (збереження та розвиток національної української культури й культур інших етносів, відтворення народних традицій і звичаїв, художніх промислів і ремесел); демократичний (позбавлення впливу будь-яких політичних партій і класового підходу в доборі елементів змісту освіти); особистісний (усебічний розвиток, соціалізація дитини, індивідуальний підхід до неї); регіональний (урахування національної, економічної, соціокультурної своєрідності регіону, що є суттєвими елементами формування світогляду, повноцінного входження дитини в життя конкретного регіону).

Стає очевидним, що подальше реформування вищої освіти в найближчій та віддаленій перспективі цілком залежить від професорсько-викладацького корпусу та від якості підготовки студентів на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях.

Таким чином, можна зробити висновок. Розпочатий процес реформування вищої педагогічної освіти в Україні, що перебуває в тісній взаємозалежності від переходу суспільства до демократичного укладу, ринкових відносин, потребує кардинального перегляду змісту освіти. Передусім це стосується вдосконалення змісту підготовки вчителя на засадах диференціації та інтеграції, які є провідними напрямками оновлення і стандартизації сучасної освіти. Нові завдання підготовки фахівця спонукають змінити й принципові підходи щодо змісту, який би органічно поєднував інтереси суспільства й держави, культурно-національні, регіональні і місцеві умови, освітні потреби особистості. Виходячи з цього, зміст має послідовно відображати специфічні умови й потреби регіонів країни, культурну самобутність українського народу, враховувати національну, етнічну, релігійну належність особистості. І це безперечно, адже через засвоєння змісту фахівець готується до збереження, відродження і розвитку національної культури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галузевий стандарт вищої освіти. Спеціальність “Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання” напряму підготовки “Педагогічна освіта”: Проект / Розробл. роб. групою МО і Н України під кер. Д.О.Тхоржевського. – К., 2000 – 140 с.
2. Указ Президента України “Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні” // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – С. 365-371.
3. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.

УДК 378.14

Парфентьєва І.П.

ХОРОВИЙ КЛАС ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “МУЗИКА”

У статті висвітлюються проблеми формування у студентів-музикантів професійно-педагогічної культури на заняттях “Хорового класу” та його складової – “Практикуму роботи з хором”.

The article elucidates the question of the students-musicians’ professionally-pedagogical culture formation at the lessons of chorus and its component “Practical work with chorus”.

Хоровий спів – досить специфічна галузь мистецтва, що має в своїй основі демократичну ідею прилучення до музики за допомогою колективного співу. Через голос